

Mapování bramborníčka hnědého v roce 2009

Zpracoval: Martin Lípa

Zpráva z realizace projektu v roce 2009 – číslo 120975

Název projektu: **Mapování bramborníčka hnědého**

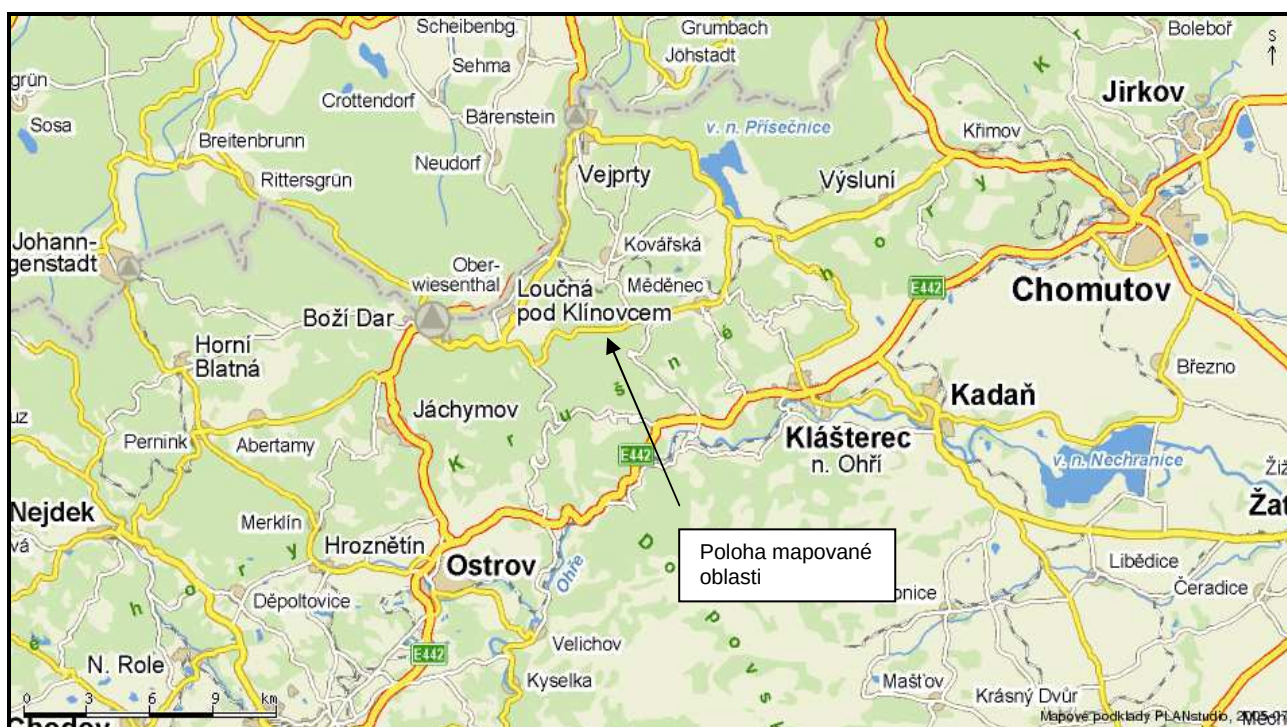
Téma výběrového řízení: **Mapování určitého druhu, skupiny druhů či biotopu**

Řešitel:

Ing. Martin Lípa, Brigádnická 710/2 Ostrov 363 01, telefon , e-mail: 777086620, ec.meluzina@volny.cz

**Projekt byl podpořen Českým svazem ochránců přírody v rámci národního programu "Ochrana biodiversity".*

Úvod - krátká charakteristika podmínek a procesů v zájmovém území

***Mapa s vyznačením zkoumané oblasti – širší orientace**

Zájmové území se nachází ve vrcholové partii centrální části Krušných hor. Nadmořská výška kolísá mezi 900 a 1010 m n. m.

Geologický podklad tvoří minerálně slabé metamorfované krystalické horniny s ojedinělými tělesy vulkanických hornin - pozůstatků třetihorní sopečné činnosti podél oháreckého riftu. V terénních depresích, na mírně svažitéch rozvodích a na místech plošných pramenišť se hojně vyskytují vrstvy rašeliny proměnlivé kvality v závislosti na míře narušení vodního režimu lidskou činností.

Z hlediska klimatického se jedná o chladnou a vlhkou oblast s ročním úhrnem srážek nad 1000mm a obvyklou délkou souvislé sněhové pokrývky 4-5 měsíců v roce.

Oblast je velmi odlehlá bez jediného lidského sídla - nejbližší vesnice Loučná se nachází ve vzdálenosti 2km.

Jak je patrné i z přiložených ortofotomap, celá oblast prodělala rozsáhlé odlesnění během imisní kalamity v 70. a 80. letech 20. století.

Během období, kdy hlavní hospodářské dřeviny odumíraly v důsledku nadměrné depozice imisních látek, byly vysévány a vysazovány náhradní dřeviny - směs různých druhů bříz, vrb a olší. Dále byly do oblasti ve zvýšené míře vysazovány nepůvodní druhy smrků, borovic a modřín. Spolu s přežívajícími fragmenty původních hospodářských lesů, různými biotopy podmáčených luk a rašelinišť, horských pastvin, luk a relativně velkými plochami obnažených půd po velkoplošné přípravě k zalesnění zde vznikla neobvykle pestrá mozaika biotopů.

V současné době dochází k opětovnému zalesňování. Dřeviny - ponejvíce smrk ztepilý a v menší míře modřín opadavý vykazují stabilní, vysoké přírůstky dřevní hmoty a nově vysazené stromy mají velmi nízkou mortalitu. Obojí je pravděpodobně podpořeno neobvykle mírnými zimami v posledních 20 letech. Hlavní příčinou je však razantní odsíření elektráren v Německu, Polsku a České republice. Menší imisní zátěž se projevuje mimo jiné i zvýšeným výskytem epifytických druhů lišejníků, které zde v 80. letech 20. století nebylo možno nalézt.

Díky odsíření elektráren dochází paradoxně k snížení diversity prostředí. Během posledních 10 let se velmi rychle staly součástí krajiny v zájmovém území vzrostlé smrkové mlaziny a jejich podíl razantně roste. Tyto porosty se prosazují i na razantně odvodněných lesnických pozemcích dříve podmáčených a zrašelinělých.

Plochy s obnaženým půdním povrchem po těžké přípravě pomocí buldozerů nebo bagrů zarůstají vegetací a nové nevznikají (díky vysoké vitalitě výsadeb není nutné narušovat porosty třtiny chloupkaté).

Z mladých lesních porostů prakticky vymizelo stojící mrtvé dřevo, které bylo odstraněno díky novým technologiím používaným v lesnictví

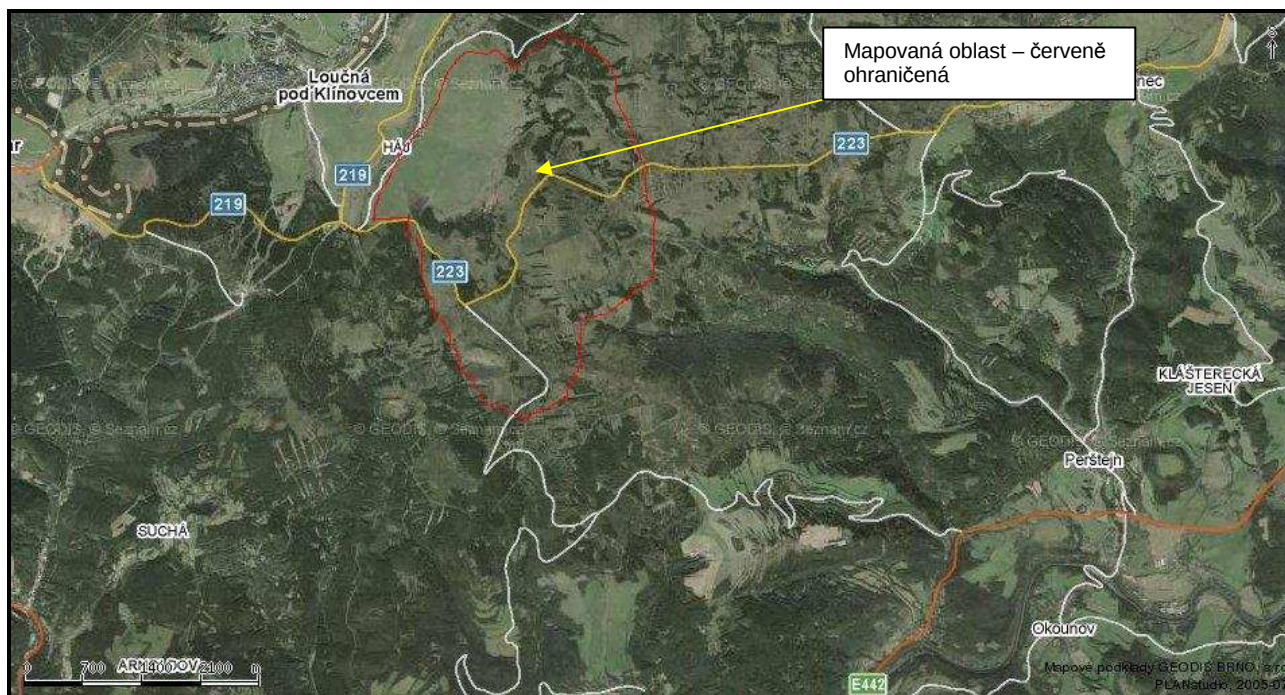
Krajina v současné době spěje v časovém horizontu 50 let k zapojeným mladým lesním hospodářským porostům s naprostým minimem volných prostorů.

I okolní zemědělská krajina se stala dosti monotónní. Zcela zmizela orná půda a pastviny. Většina ploch je udržována sečí a opuštěné plochy zarůstají náletem smrků.

Cíle projektu v roce 2009

1. Získat poznatky o současném výskytu druhů v dané oblasti
2. Porovnání s vlastními údaji z poloviny 90.let
3. Zaměření historických i současných lokalit technologií GPS.
4. Doplnkové sledování chrástala polního, skřivana lesního, křepelky polní, ťuhýka šedého a obecného

Metodika projektu v roce 2009

* Mapa s vyznačením zkoumané oblasti – podrobnější vymezení

V zájmové území bylo vymezeno na základě údajů z přelomu 80. a 90. let 20. století, které dokládají poměrně hojný výskyt většiny sledovaných druhů. Byly zde provedeny dva druhy kontrol.

1 Odečítání na transektu

V tomto případě byla procházena stálá trasa vytyčená v roce 1992 a obnovená v roce 2008.

Sčítání probíhalo mezi 5.00 - 10.00 zastávka na bodu trvala 5-15 minut podle množství hlasových projevů. Poloha jednotlivých bodů transektu je uvedena v příloze.

2 Plošná kontrola

Pozemky byly procházeny bez stálé trasy s cílem pokrýt celé území a lokalizovat výskyt sledovaných druhů mimo trasu stálého transektu. Plošná kontrola se prováděla v různé denní hodiny. Některé kontroly byly provedeny jako noční s cílem zhodnotit výskyt chřástala polního.

Ptáci byly pozorováni vizuálně a pomocí hlasů. Jako hnízdní pár bylo hodnoceno opakované pozorování na dané lokalitě při obhajování hnízdního okrsku, při zpěvu, nošení potravy a přítomnost vyvedených mláďat.

Ojedinelá pozorování nebyla hodnocena ani jako pravděpodobné nebo prokázané hnízdění.

V případě chřástala polního byla používána hlasová provokace k prokázání výskytu.

Výsledky projektu v roce 2009

V zájmovém území byly v rámci projektu vykonány následující kontroly

4.4. 2009 plošná kontrola

10.4. 2009 odečítání na transektu

30.5. 2009 odečítání na transektu

6.6. 2009 odečítání na transektu

7.6. 2009 plošná kontrola - noční

1.7. 2009 odečítání na transektu

6.7. 2009 plošná kontrola - noční

8.7. 2009 odečítání na transektu

20.7. 2009 plošná kontrola - noční

24.7. 2009 plošná kontrola

10.8. 2009 odečítání na transektu

13.8. 2009 plošná kontrola

bramborníček hnědý *Saxicola rubetra* - výsledky pozorování 2009

Během celého sledovaného období nebyl zaznamenán ani jednou na transektu. Dokonce oproti roku 2008 nebyl zaznamenán ani v době jarního tahu.

Hnízdění druhu bylo prokázáno pouze na jedné lokalitě, Charakteristika lokality, kde byl objeven jeden hnízdni pár plně odpovídá klasickým nárokům popisovaným v literatuře. Je to vlhká louka s vysokou hustou vegetací a ojedinělými stromy nebo jinými vyvýšenými body. Byl nalezen pouze jeden pár přesto, že se jedná o velmi rozsáhlý areál mnoha desítek hektarů zanedbaných vlhkých luk. Lokalita se nachází mimo transekt.

Na hnízdni lokalitě ještě 7.6. nebyl zastižen. Ale pravděpodobně se zde objevil ještě v první polovině června protože 6.7. kdy byla lokalita kontrolována již pár agresivně obhajoval okolí hnízda. Naposledy zde byl zaznamenán při kontrole 24.7. 2009.

Tyto výsledky se vcelku, shodují s pozorováním z roku 2008.

Lokalizace pozorování - viz přiložená mapa.

Ostatní sledované druhy

chřástal polní - *Crex crex*- výsledky pozorování 2009

Výskyt byl potvrzen opakovaně na rozsáhlém komplexu luk u Hájů 6.7. a 20.7. 2009. Vzhledem ke špatnému počasí se v obou případech kohoutek ozval až na hlasovou provokaci.

Oproti roku 2008 je to podstatné omezení aktivity. Během léta 2008 byl druh zaznamenán na dvou dalších místech a hlas se ozýval dokonce v odpoledních hodinách bez provokace. Tento výsledek však pravděpodobně ovlivnily silně povětrnostní podmínky, protože praktický celý červenec panovalo v oblasti větrné deštivé a chladné počasí oproti slunnému červenci 2008.

Lokalizace pozorování - viz přiložená mapa.

skřivan lesní - *Lullula arborea*- výsledky pozorování 2009

Výskyt nebyl zcela jistě zaznamenán jak při odečítání na transektu tak při plošné kontrole. Nicméně biotop vlhkých horských pasek s množstvím křovin, mlazin, ostrovy lesa i pasek by mohl být příhodný pro tento druh.

křepelka polní - *Coturnix coturnix*- výsledky pozorování 2009

Výskyt nebyl potvrzen. Toto bylo poměrně překvapivé zjištění neboť v roce 2008 byl druh opakovaně zaznamenán na rozsáhlém komplexu luk u Hájů.

Je možné že hlasové projevy byly také potlačeny špatným počasím jako v případě chřástala polního.

Lokalizace pozorování - viz přiložená mapa.

ťuhýk obecný *Lanius collurio* - výsledky pozorování 2009

Výskyt dvou hnízdních párů byl potvrzen v mlazinách v nadmořské výšce cca 1000m n.m. Poprvé byly v oblasti zaznamenány 30.5.2009 a přítomni byli ještě při poslední kontrole 13.8. 2009.

Oba páry byly na místě zaznamenány opakovaně a bylo pozorováno přinášení potravy do mlazin. Hnízdo nebylo hledáno aby zvláště chráněný druh nebyl rušen.

Prakticky ve stejných místech byly nalezeny dva páry v roce 2008. Ťuhýci ojediněle zaznamenaní při plošných kontrolách patřili pravděpodobně k těmto hnízdním párům neboť byli zaznamenáni do 500 m od mlazin s hnízdy.

Lokalizace pozorování - viz přiložená mapa.

ťuhýk šedý *Lanius excubitor*- výsledky pozorování 2009

Výskyt nebyl potvrzen a to opakovaně od roku 2008.

Tabulka pro zápis do národní databáze ochrany přírody

Název projektu:

Mapování bramborníčka hnědéhočíslo **120975**

druh	WGS 84 N	WGS 84 E	RRRR/MM/DD	počet ks	činnost
Saxicola rubetra	50.40095	13.02169	20080508	3	lov
Saxicola rubetra	50.40776	13.00733	20080701	2	obhajoba hnízda
Saxicola rubetra	50.40935	13.0085	20090706	2	obhajoba hnízda
Crex crex	50.40758	13.00602	20080702	1	hlas
Crex crex	50.4004	13.02354	20080712	1	hlas
Crex crex	50.40918	12.99706	20090706	1	hlas
Crex crex	50.4088	12.99371	20090720	1	hlas
Coturnix coturnix	50.40758	13.00602	20080702	1	hlas
Coturnix coturnix	50.40929	13.007	20080712	1	hlas
Lanius collurio	50.40148	13.01877	20080712	2	přinášení potravy
Lanius collurio	50.39923	13.02145	20080712	2	přinášení potravy
Lanius collurio	50.39955	13.02716	20090706	2	přinášení potravy
Lanius collurio	50.40196	13.02503	20090706	2	přinášení potravy

Tabulka shrnuje výsledky pozorování z let 2008 a 2009

Závěr

bramborníček hnědý *Saxicola rubetra*

Ve sledované oblasti silně poklesla densita druhu oproti první polovině 90. let 20. století a pravděpodobně hnízdí pouze na jediné lokalitě.

Jako pravděpodobná doba přiletu do hnízdiště byla určena první polovina června.

chřástal polní - *Crex crex*

Ve sledované oblasti se vyskytuje pravidelně ale zhodnocení četnosti výskytu by bylo nutno podložit dlouhodobějším sledováním. Výsledky z let 2008 - 2009 jsou velmi rozdílné, a byly nejspíše ovlivněny počasím.

skřivan lesní - *Lullula arborea*

Ve sledované oblasti nebyl prokázán a v roce 2008 s pravděpodobně jednalo o mylnou identifikaci druhu.

křepelka polní - *Coturnix coturnix*-

Ve sledované oblasti se pravděpodobně řídce stále vyskytuje ale zhodnocení četnosti výskytu by bylo nutno podložit dlouhodobějším sledováním. Výsledky z let 2008 - 2009 jsou rozdílné i když ne v takové míře jako u chřástala polního. Je možné, že se v současnosti jedná o nehojný druh.

tuhýk obecný *Lanius collurio*

Ve sledované oblasti pravidelně hnízdí i když hustota populace je daleko nižší než například v Doupovských horách. Hnízdění v nadmořské výšce kolem 1000 m je ale docela zajímavé a svědčí o značné přizpůsobivosti druhu. Přílet do oblasti je pravděpodobně v druhé polovině května a zdrží se alespoň do poloviny srpna.

tuhýk šedý *Lanius excubitor*- výsledky pozorování 2009

Ve sledované oblasti v současnosti velmi pravděpodobně nehnízdí neboť v letech 2008 - 2009 nebyl vůbec pozorován.

Zpracoval: Martin Lípa

V Ostrově..dne 8.11.2009

Splnění podmínek publicity

Na webových stránkách organizace - realizátora projektu: <http://www.meluzina.info/> byl umístěn odkaz na <http://www.csop.cz/> do sekce Poradenství. Dále je odkaz na <http://www.csop.cz/> umístěn v sekci EC Meluzína RCAB v podsekci Spolupracující organizace a příznivci. V této podsekci je též umístěno poděkování za podporu našich projektů.

Tato zpráva po schválení odborným garantem bude umístěna na: <http://www.meluzina.info/> v sekci Ochrana přírody podsekci Poradenství OP.

Posudek na závěrečnou zprávu projektu

„Mapování bramborníčka hnědého“
smlouva o dílo č. 120975

Ekocentrum Meluzína RC AB

Předložená závěrečná zpráva obsahuje 15 stran textu a map doplněných tabulkou se záznamy pro zadání do NDOP (13 položek z let 2008 a 2009). Rozepsána je charakteristika sledovaného území rozmístění budek a charakteristika zájmového území, cíle projektu a použité metodika.

Práce v terénu byly realizovány od dubna do srpna 2009 ve vrcholových partiích centrálních Krušných hor metodou bodového transektu a procházením studijních ploch.

Byl potvrzen hnízdní výskyt chřástala polního, bramborníčka hnědého a ťuhýka obecného. Naopak u křepelky polní, skřivana lesního a ťuhýka šedého zjištěn nebyl.

Závěrečná zpráva je vyhovující, mám k ní několik následujících připomínek, poznámek a doporučení:

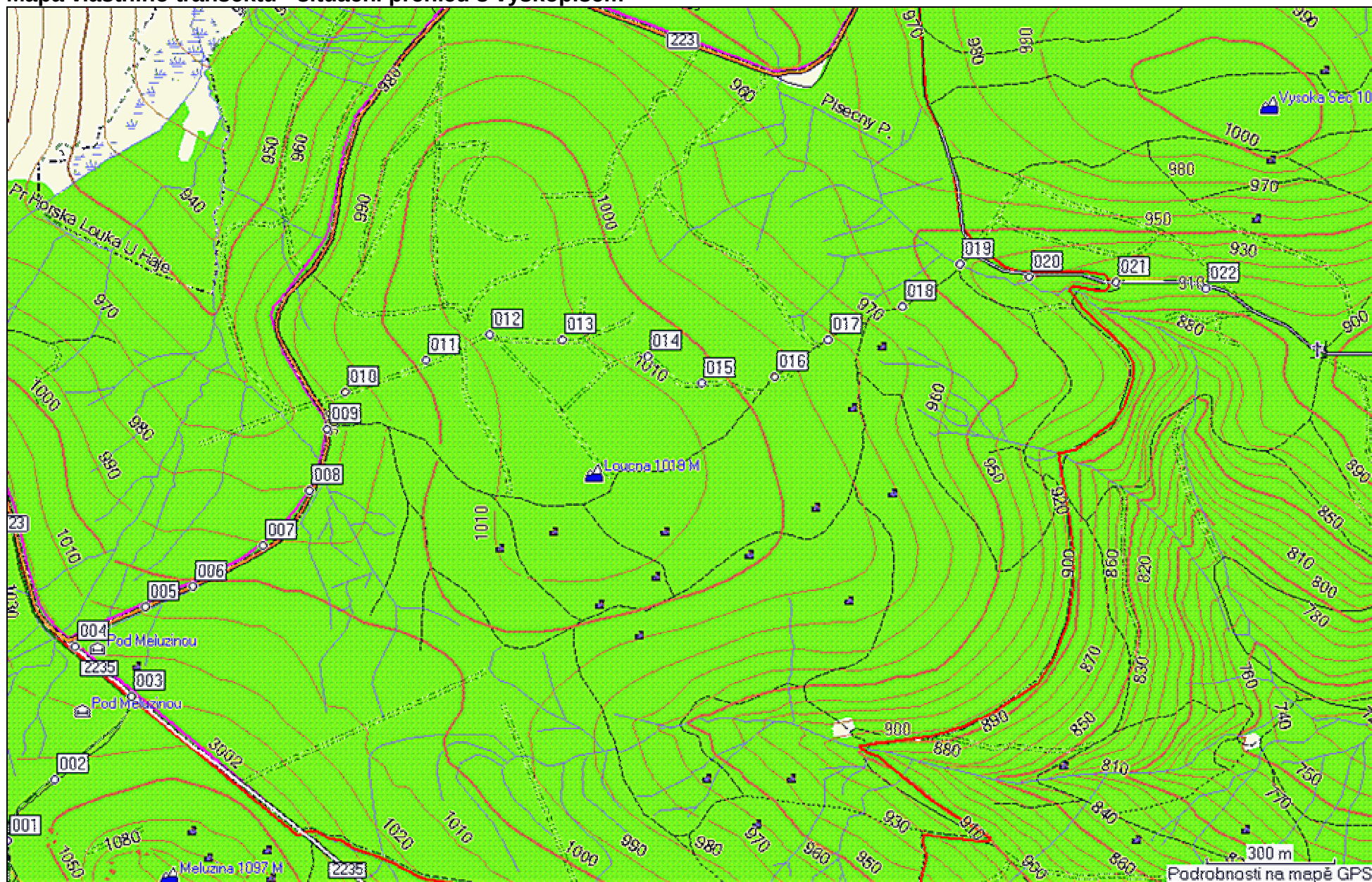
- 1) Třináct nálezů (navíc pouze pět z roku 2009) z dvouletého mapování není mnoho. Bylo by velmi vhodné tyto nálezy doplnit o pozorování ostatních druhů ptáků
- 2) Pro meziroční srovnání a další využití výsledků vřele doporučuji v budoucnu sjednotit dobu sčítání na jednotlivých bodech transektu (např. 5 min.)
- 3) Přestože jsou sčítací body umístěny poměrně blízko sebe a na každém bodě bylo sčítáno různě dlouhou dobu, transekt by se dal po úpravě metodiky zařadit do Jednotného programu sčítání ptáků. Data by pak byla mnohem lépe zhodnocena
- 4) V úvodní kapitole mohlo být několik řádků věnováno charakteristice avifauny zájmového území
- 5) Doporučuji osvojit si zadávání nálezových dat do NDOP. Není to složité (zvlášť pokud jde o několik pozorování), odpadne práce s přepisem a především riziko chyb, které při něm mohou vzniknout

I přes výše uvedené připomínky práci hodnotím kladně. Musím vyzvednout především zakreslení pozorování do map (včetně historických nálezů), sledování hnízdního chování ptáků a zmínku o negativních zjištěních druhů s předpokládaným výskytem.

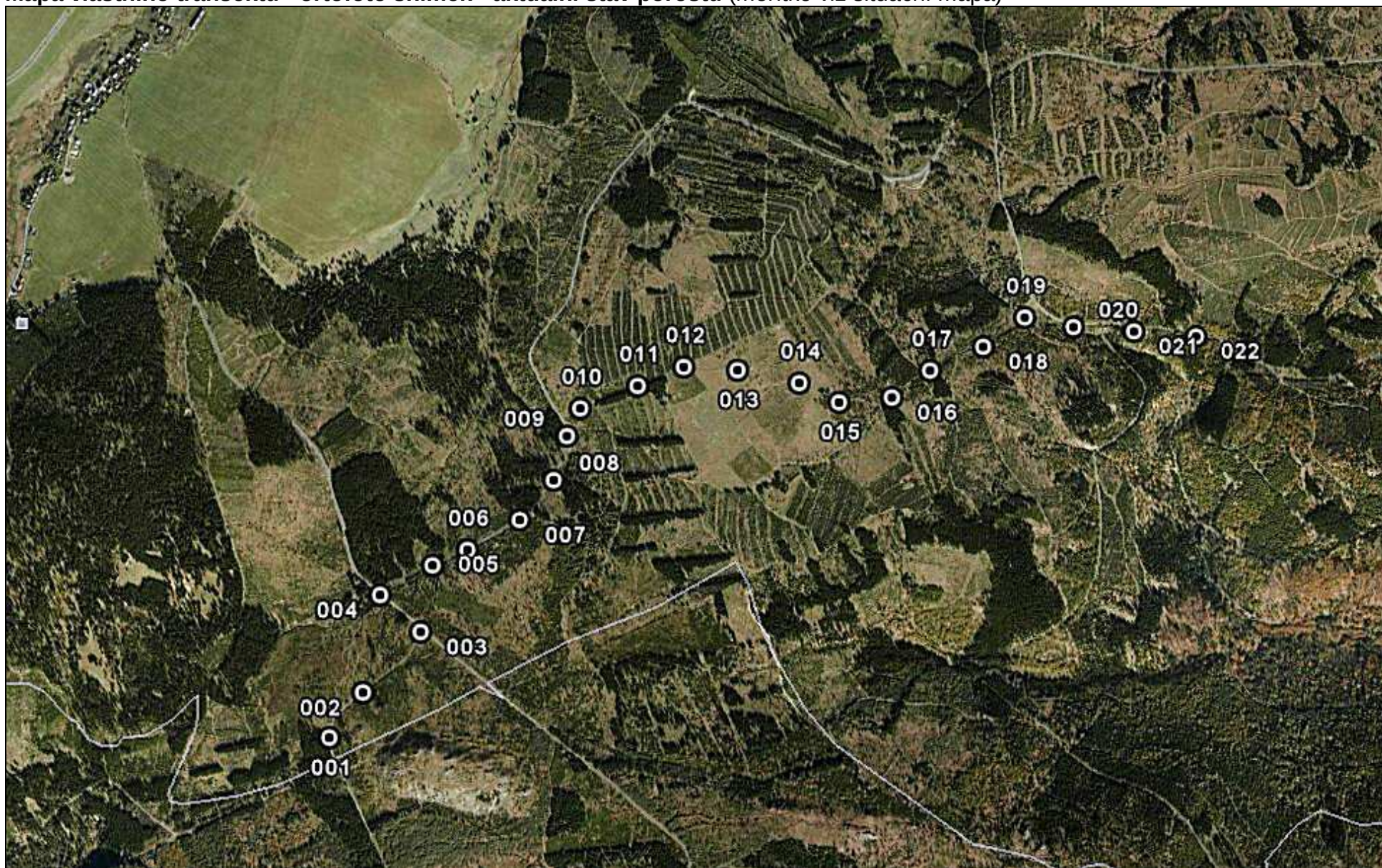
Doporučuji KOP ČSOP přijmout závěrečnou zprávu jako vyhovující

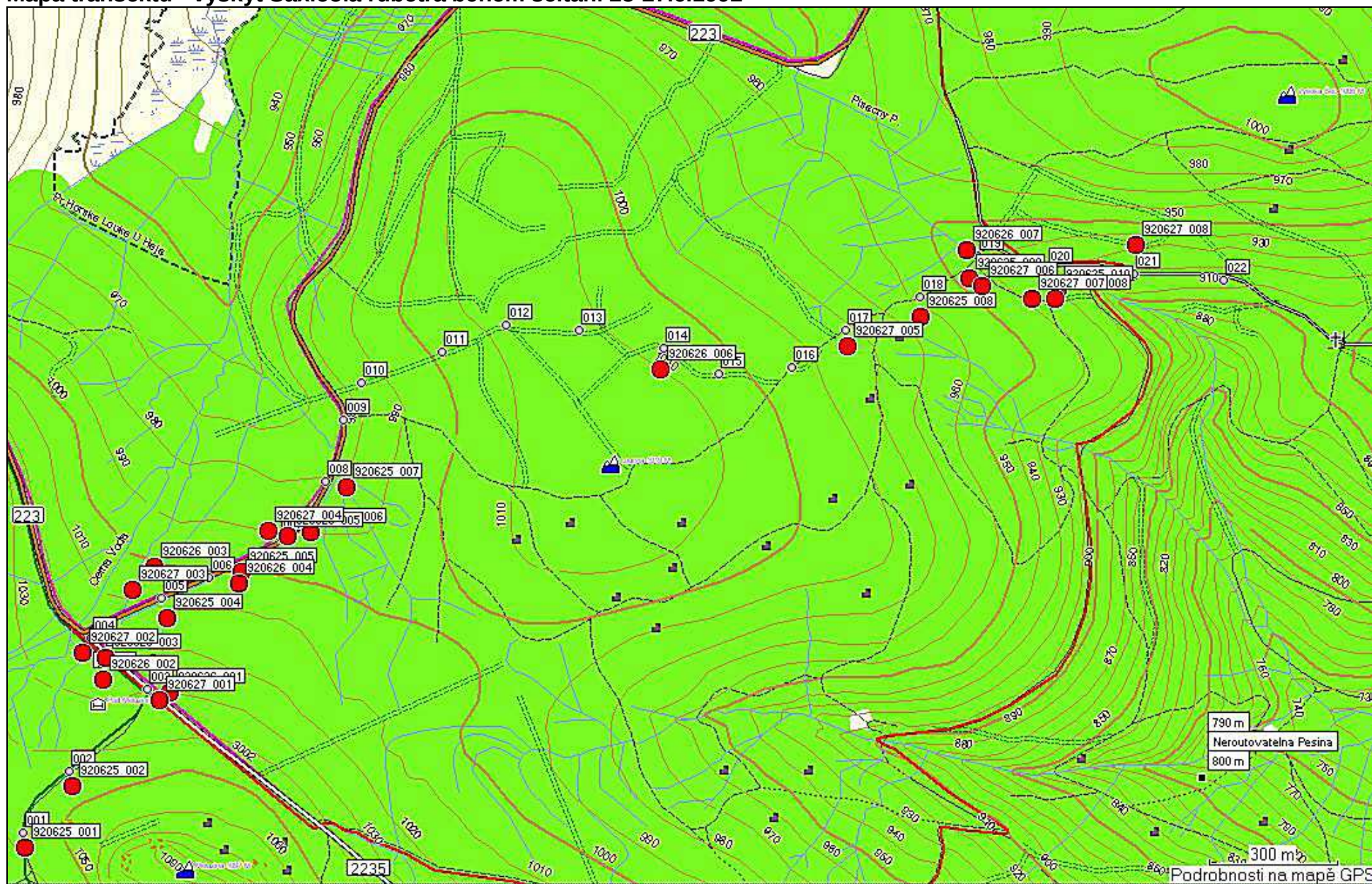
V Olomouci dne 9. 11. 2009

Mgr. Jaroslav Koleček
garant programu „Zpěvní ptáci“

Mapa vlastního transektu - situační přehled s výškopisem

Mapa vlastního transektu - ortofoto snímek - aktuální stav porostů (měřítko viz situační mapa)

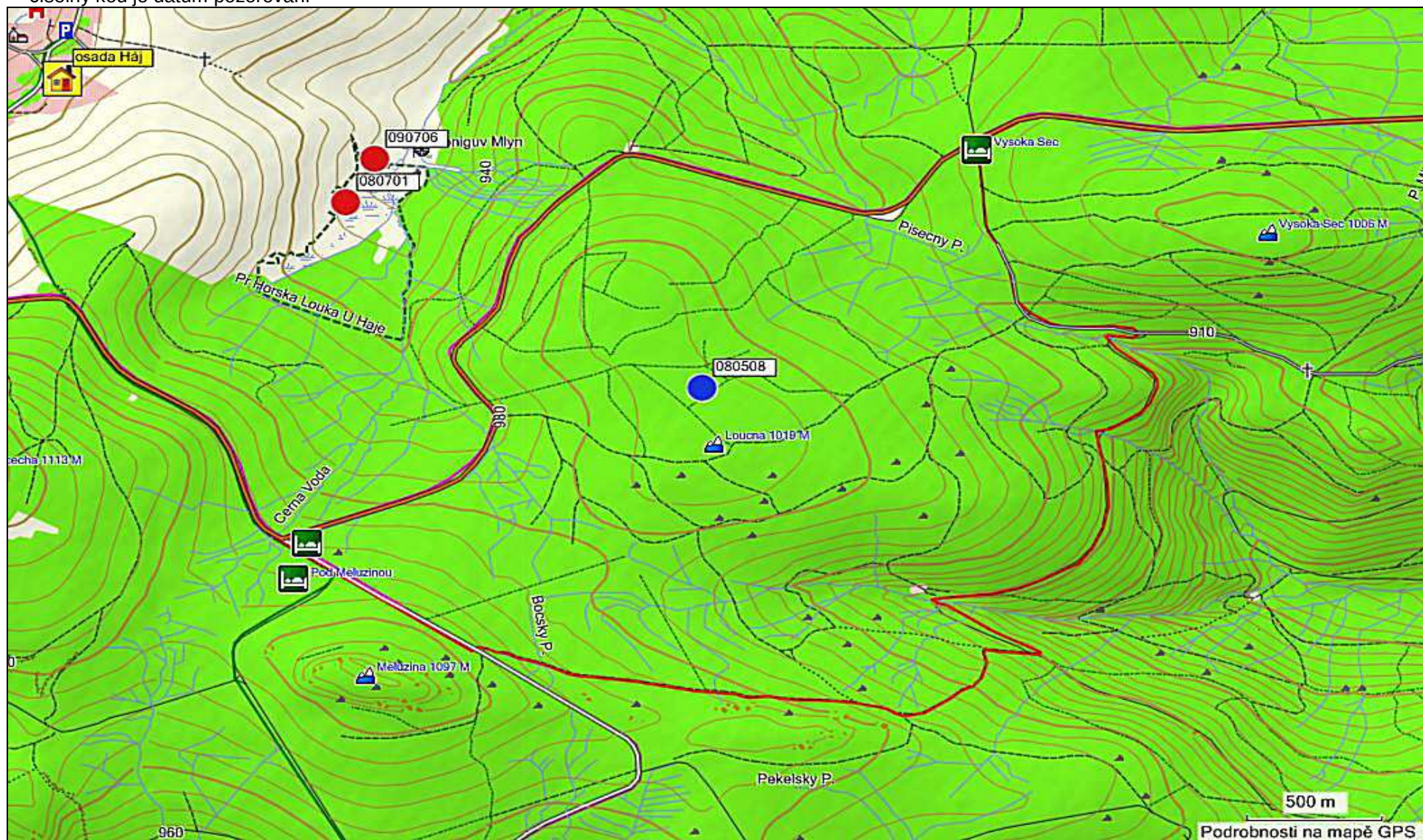
Mapa transektu - výskyt *Saxicola rubetra* během sčítání 25-27.6.1992

Mapa výskytu bramborníček hnědý *Saxicola rubetra* - pozorování 2008 a 2009

*modrý terč = místo pozorování na tahu

*červený terč = pravděpodobná hnízdní lokalita

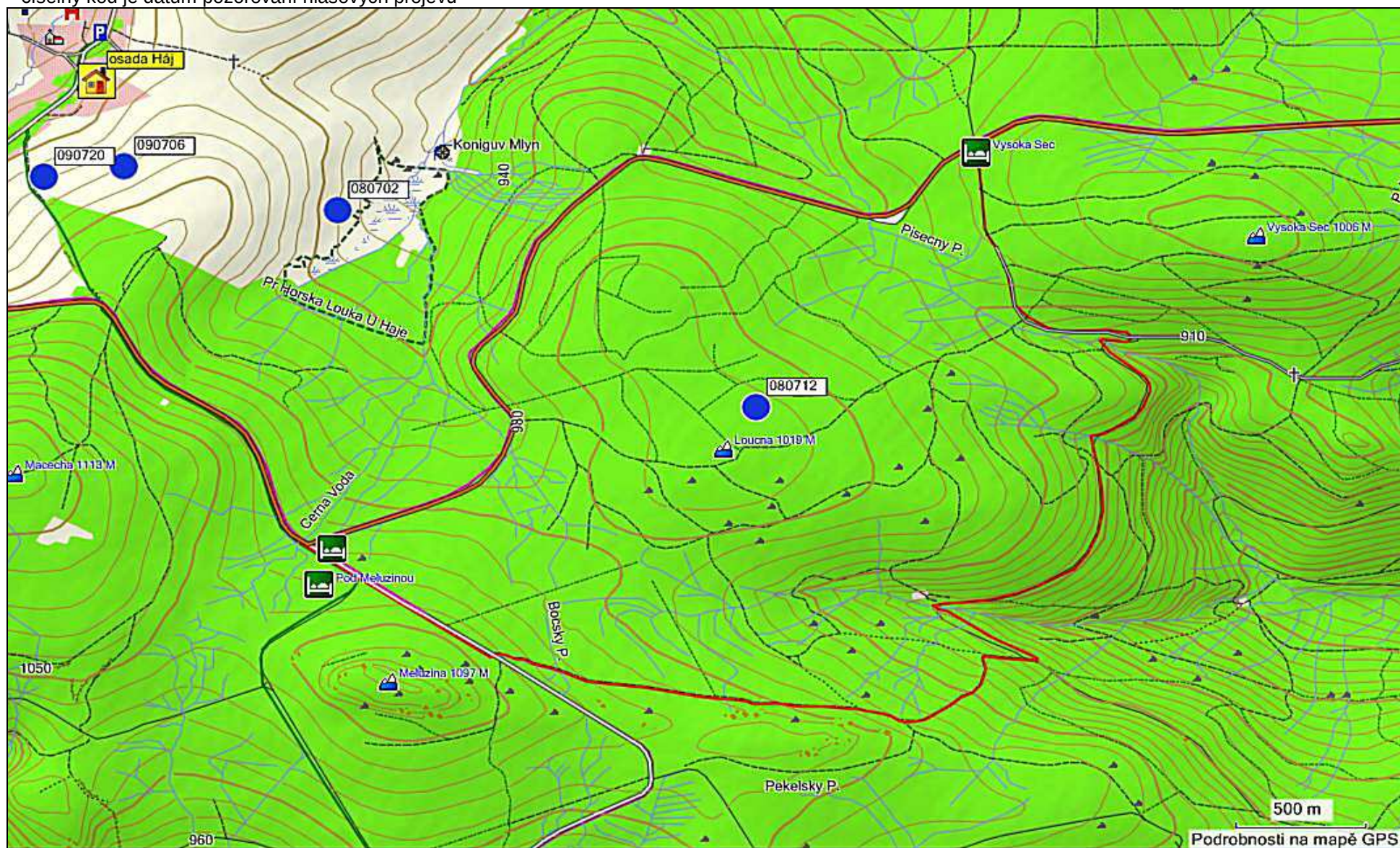
***číselný kód je datum pozorování

Mapa výskytu: chřástal polní *Crex crex* - pozorování 2008 a 2009

*modrý terč = místo hlasových projevů kohoutka

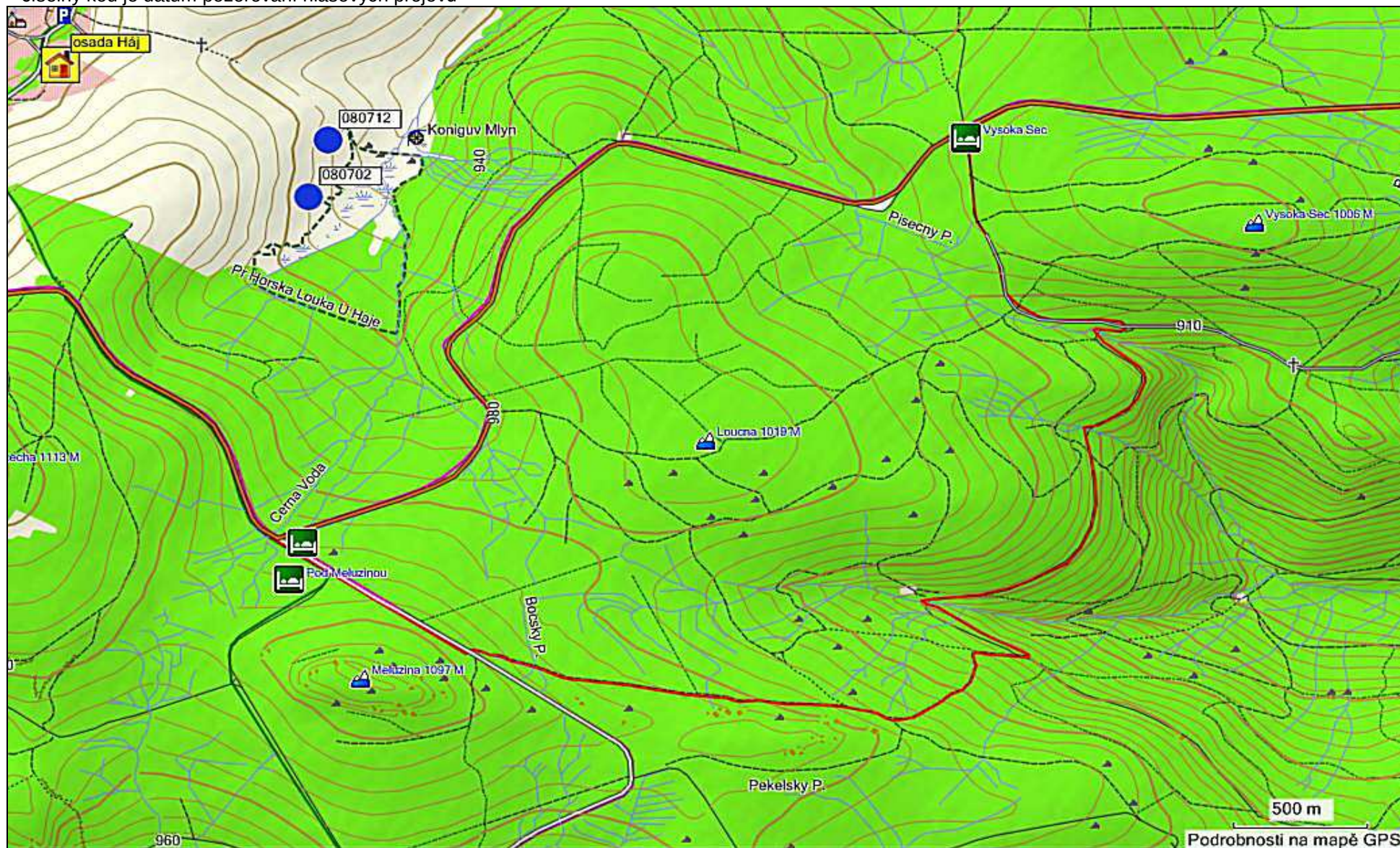
**číselný kód je datum pozorování hlasových projevů

Mapa výskytu: křepelka polní *Coturnix coturnix* - pozorování 2008 a 2009

*modrý terč = místo hlasových projevů

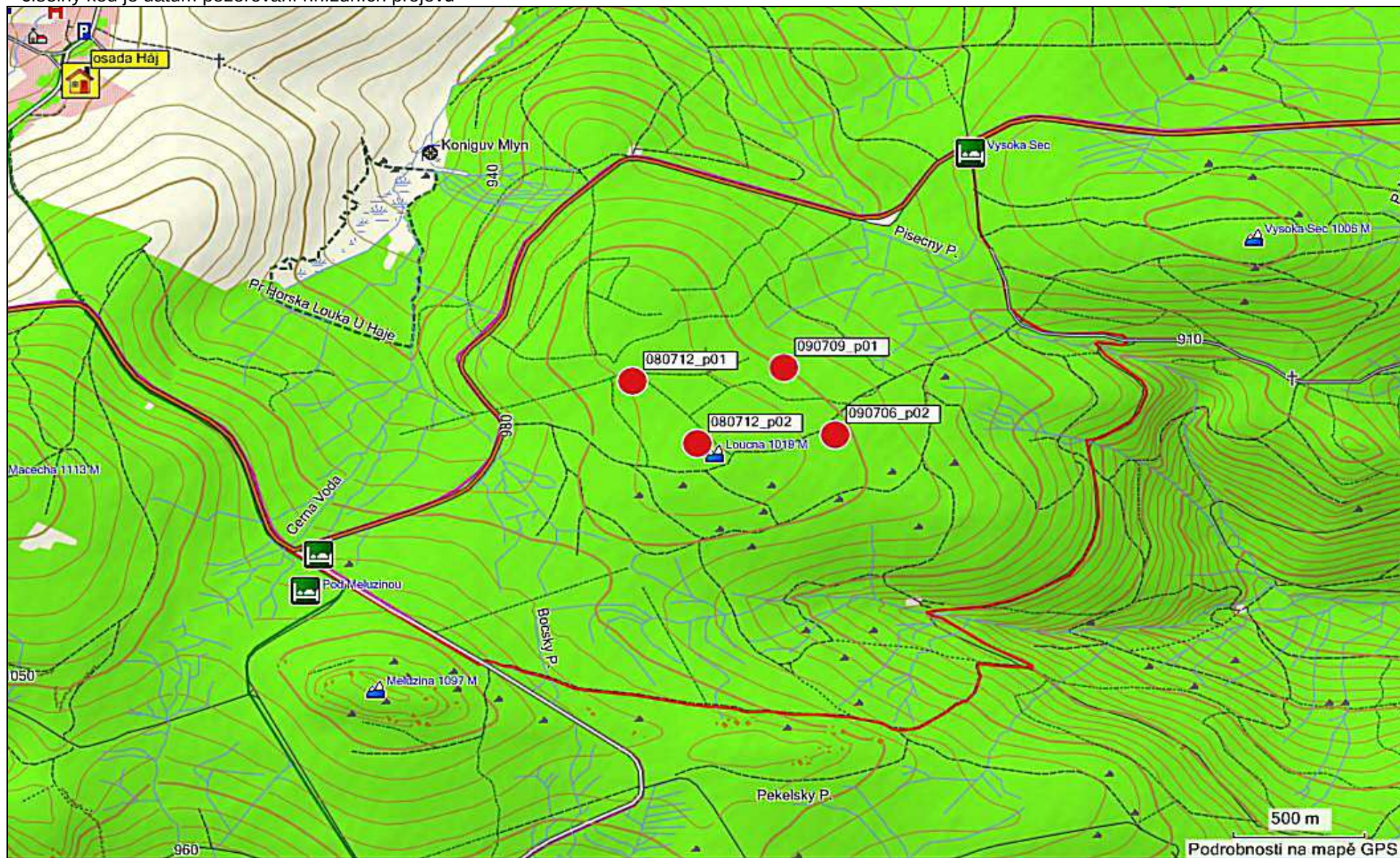
**číselný kód je datum pozorování hlasových projevů

Mapa výskytu: ťuhák obecný *Lanius collurio* - pozorování 2008 a 2009

*červený terč = pravděpodobná hnízdní lokalita, ostatní pozorování nejsou zanesena - jednalo se pravděpodobně o příslušníky dvou hnízdních párů

**číselný kód je datum pozorování hnízdních projevů

IMGP2500 Louka u Háje_080701.jpg

Projekt č.: **120975 -Mapování bramborníčka hnědého**

autor: Martin Lípa, červenec 2008

objekt: biotop kde byly zaznamenány v roce 2008 druhy *Coturnix coturnix* a *Crex crex*, v roce 2009 jen *Crex crex*